

GEROEPEN TOT LEVEN

U weet nog wel wat we in het begin van deze serie hebben afgesproken: Paulus schrijft niet een zwaar wetenschappelijk artikel voor een theologisch tijdschrift, maar het is gewoon een brief. Hoewel. Je zult maar zo'n brief krijgen. Paulus mag dan wel schrijven dat hij het zo eenvoudig mogelijk wil formuleren, maar het is de vraag of hij daar naar onze maatstaven in slaagt. En niet alleen naar onze maatstaven. Heel de geschiedenis door is deze brief maar al te vaak onder een theologisch vergrootglas gelegd en is zo nog zwaarder en problematischer geworden dan hij van zichzelf uit al was. Nee, dat was dus niet de bedoeling van Paulus. Niet een theologisch artikel, maar gewoon een brief. Een brief aan een gemeente in Rome die hij binnenkort wil bezoeken. En als Paulus op bezoek komt, dan is dat niet voor de gezelligheid, want zo is Paulus niet, maar om er te werken. Die blijde boodschap, die allesbeslissende boodschap, die het leven van Paulus op zijn kop heeft gezet, die moet het leven van de hele mensheid op zijn kop zetten. Ieder mens heeft er recht op om kennis te nemen van die woorden van bevrijding die het hele bestaan in een nieuw licht zetten. Daarover preekt hij, daarover schrijft hij, dat is zijn leven geworden.

Wat is die blijde boodschap? Dat Jezus niet dood, begraven, voorgoed vergeten is. Daar had het wel alle schijn van. Maar Jezus leeft. Hoe precies, daarover gaan bij die eerste christenen de meest wilde verhalen, Maar laat één ding duidelijk zijn: ze weten dat hij leeft. En dat is ook duidelijk te zien aan de beweging rond Jezus. Want die leeft ook, die gaat door, die groeit onweerstaanbaar. En binnen die beweging ontspruit een nieuwe aarde: niet meer gehecht zijn aan bezit, aan reputatie, zelfs niet gehecht zijn aan je leven, maar je helemaal vrij voelen om recht te doen. Uitgetild boven het dagelijkse gedoe van wat mensen bezig houdt en van wat allemaal vreselijk belangrijk lijkt, maar wat onmiddellijk verbleekt bij de zaken waar het echt om gaat in het leven: ben ik vrij om recht te doen?

Sinds Paulus zich bij die beweging heeft aangesloten is er geen houden meer aan. Overal ontstaan christen-gemeenten. In dat Romeinse Rijk, dat staat als een huis, een rijk dat geen macht ter wereld kan verslaan, dat alles onder controle heeft, daar ontstaat bijna sluipenderwijs een beweging van bevrijding. Niet van nemen wat je krijgen kunt en houden wat je hebt, maar van breken en delen. Niet van ieder voor zich, maar van samen, met elkaar; een gemeente is een feest. Dwars in tegen wat de machten willen, zich niets aantrekkend van wat bij mensen gewoon, geaccepteerd en gangbaar is, van 'zo gaat het nu eenmaal'. Nee, het is een nieuwe, een andere aarde, het zijn nieuwe mensen. Paulus schrijft de ene brief na de andere aan de gemeenten waar hij is geweest en waar hij heeft gepreekt. Hij doet dat met vuur en met ongekenne geestdrift. Want, zo is zijn overtuiging, het einde der tijden is nabij. Dat einde der tijden is niet een moment om met angst en beven af te wachten, maar iets om naar uit te zien: dan wordt alles in allen, dat wordt de wereld nieuwe aarde, dan zijn wij allen opgestaan in het spoor van Christus. Paulus heeft er ook geen idee van hoe dat zal zijn, maar het zal enorm, geweldig, bevrijdend zijn. En al die kleine gemeenten, die zijn daarvan alvast de voorbode.

Hoewel. Tot zijn diepe teleurstelling ziet Paulus dat het zo niet is. Die kleine gemeenten zijn in feite niet zo ideaal. Het is toch allemaal mensenwerk. En steeds weer met gekissebis over deze zelfde kwestie: de eerste christenen in vrijwel al die gemeenten zijn joodse mensen; langzaam maar zeker sluiten zich niet-joden aan; en de grote vraag is: moeten die niet ook besneden worden, moeten die zich ook niet houden aan de Tora. En Paulus kan het wel van de daken schreeuwen en er ellenlange brieven over schrijven: nee, natuurlijk moet dat niet. De weg die Jezus geweest heeft is niet terug naar af, maar is een ongekenne doorbraak in de geschiedenis. Het oude heeft afgedaan. Er is een nieuwe tijd. Er is bevrijding gekomen door de opstanding van Jezus. Met zijn dood is ons vorige leven ook gestorven en begraven; wij

zijn opgestaan en mogen nieuwe mensen zijn. Dat zijn we geworden door de doop. Nieuwe mensen, bevrijde mensen. En dus niet meer terug naar die oude patronen, die trouwens, zo vindt Paulus, ook niet gewerkt hebben. Want lezen we niet in Exodus en bij vrijwel alle profeten, dat die Tora toch niet echt landde in het hart van de mensen. Hoezeer ook in stenen tafelen gebeiteld door god zelf en bij voortduring verkondigd, dat volk van god was toch steeds aan het jammeren en klagen en kon die Tien Woorden van bevrijding niet of nauwelijks aan.

Dat is voor ons, hier, ook wel iets om bij stil te staan, want wij zitten nu net midden in een jaar, waarin we het Hoge Woord verkondigen en zeggen dat die wet, die Tora een weg van bevrijding is. Geen Tien Geboden, maar Tien Woorden. Is dat dan toch niet waar?

Ja, zo is mijn overtuiging, dat is wél waar. Tien Woorden hebben de weg gewezen door de woestijn en voor ons zijn ze nog steeds een wegwijzer door ons leven. Maar de woorden, ook deze Tien Woorden, verliezen hun kracht en inspiratie als ze verharden, als ze een meetlat worden, waarmee je anderen de maat neemt. Dan zijn het geen woorden meer van bevrijding, maar dan worden het woorden die je afsluiten van de werkelijkheid, die je rechtlijnig, orthodox of bekrompen maken. Jezus heeft zelf gezegd: Ik ben niet gekomen om die Tora af te schaffen, maar om ze tot vervulling te brengen. (Mattheus 5,17) Jezus zegt dat in zijn Bergrede, die begint met de woorden 'Gelukkig jij', tot acht maal toe. Dat is de vervulling van de Tora, dat ze ons bevrijden zal en gelukkig maken. En dat is ook precies wat Paulus beoogt: wees uit op bevrijding en geluk. En zit niet over tittels, jota's, punten en komma's te discussiëren en te theologiseren. Er is een nieuwe werkelijkheid, we zijn voorbij de dood, voorbij de zonde, er is een nieuwe aarde in aantocht. 'Het is al begonnen, merk je dat niet?' Dat is ook de vraag die Paulus met zijn brief aan onze tijd stelt. Want gebeurt het in onze dagen ook niet op zoveel plaatsen dat christenen, joden, moslims hun heilige boeken gaan uitspellen en maken tot een dwangbuis waarin je nauwelijks adem kunt halen, laat staan dat je er geestkracht uit zou kunnen putten. Op het eerste gezicht lijkt het dan dat die heilige boeken houvast te bieden in onzekere tijden. Maar al die aanvechtbare en onwaarschijnlijke dogma's, ach, ze staan wel als een huis, maar ze zetten niet in beweging, ze bevrijden niet, ze maken niet gelukkig.

En even goed stelt Paulus de vraag aan ons hier. Durven wij in de spiegel te kijken. Zijn we een tevreden en enigszins zelfgenoegzame gemeente in dit monumentale gebouw met onze prachtige liederen en mooie teksten? Of brandt in ons nog dat vuur van verandering, hebben we nog de souplesse, de veerkracht en de creativiteit om steeds maar weer op zoek te gaan naar waar het in dit leven om gaat? Niet regels, niet vaste patronen, niet louter de tevredenheid van 'wat hebben we het toch fijn met elkaar', maar de bevlogenheid van ooit om recht te doen, op weg naar een nieuwe aarde. Want dat verandert het aanschijn van deze aarde: als er recht wordt gedaan, op de allereerste plaats aan hen, die rechteloos en machteloos lijken. Hoe zouden we dat doen, dat in de spiegel kijken? Ik zou zeggen, niet als een loodzware opdracht. Niet van, 'ach we doen ons best, maar god vindt het waarschijnlijk maar matig'. Samen met elkaar en bij elkaar zoeken naar geestkracht, naar inspiratie. Doen wat je handen vinden om te doen. Dat is, naar de overtuiging van Paulus, en naar de overtuiging van heel de Schrift, de weg om te gaan. Als je bevrijd wilt worden, als je de weg naar geluk aandurft, dan is dat de weg. Gaan waar geen wegen gaan, doen wat ondenkbaar is, het niet alleen zingen, maar het ook in handen proberen te krijgen. En openstaan voor alles wat ons gegeven wordt. Zo op weg gaan. Met alle zachte krachten die in ons zijn en die we met Pasen hier hebben wakker geroepen. Wij gaan een leven, wij gaan dit leven, niet om een enorme religieuze prestatie te leveren, maar om warmte, om zachtheid, om liefde uit te stralen en te ontvangen. Daartoe zijn we geroepen.

Gerard Swüste